

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Реализация процесса управления конкурентоспособностью начинается с формирования оперативных, стратегических и тактических целей управления, которые заключаются в повышении уровня конкурентоспособности выпускаемой продукции, инвестиционной привлекательности предприятия и его финансового положения.

Следующим этапом процесса управления является определение конкурентных преимуществ и недостатков предприятия, с учетом как внешних, так и внутренних факторов. К внешним факторам конкурентоспособности предприятия относят: правовой, экономический, социальный, научно-технологический и политический, а к внутренним – финансовый, производственный, инновационный, маркетинговый, кадровый, интеллектуальный, информационный и технологический потенциалы.

На основании полученных данных о слабых и сильных сторонах предприятия проводится оценка влияния основных факторов-составляющих интегрального показателя конкурентоспособности предприятия на его итоговое значение. Это позволяет выделить наиболее весомые (в данный период) факторы и принять соответствующее управленческое решение. Стратегия может разрабатываться по следующим сценариям: оптимизация финансовых потоков, минимизация издержек, рост инвестиций, приобретение новых технологий и др.

В соответствии с принятой стратегией осуществляется реализация намеченных управленческих мероприятий посредством планирования, оптимизации бизнес-процессов, бюджетирования, мониторинга, контроллинга, инновационной деятельности и других мер. Оценка эффективности проведения стратегических мероприятий должна проводиться с учетом внешних и внутренних факторов среды, и, в случае существенных отклонений от ожидаемых результатов, - принимаются необходимые корректирующие управленческие решения.

Выводы. Таким образом, проведенный анализ положения стран-участниц ЧЭС в международном рейтинге конкурентоспособности, изучение динамики отдельных составляющих ИГК позволил выявить компоненты, к изменению которых ИГК наиболее чувствителен.

Для того, чтобы принимать оптимальные стратегические и тактические решения, менеджерам необходимо иметь постоянный доступ к нарастающему объему разнообразной информации, касающейся особенностей функционирования предприятия в занимаемом сегменте рынка, его технологической оснащенности, условий развития и реализации внутреннего потенциала предприятия. При этом необходимо учитывать данные ретроспективного анализа деятельности предприятия, опыт в управлении как отечественных, так и зарубежных предприятий, данные о факторах, влияющих на конкурентное положение страны в международном сопоставлении.

Представленная модель процесса управления конкурентоспособностью предприятия, позволяет разработать и внедрить стратегию управленческих решений по повышению уровня конкурентоспособности.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М.: Изд. дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
2. Денисова А.Л. Управление конкурентоспособностью промышленного предприятия: аспекты качества / А.Л. Денисова, Т.М. Уляхин. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та. – 2006. – 120 с.
3. Гарачук Ю.О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю / Ю.О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №2 (80). – С. 60-65.
4. Савчук В.І. Системи управління конкурентоспроможністю: Підручник / В.І. Савчук, Д.А. Корж. – К.:Знання, 2002. – 562 с.
5. Довбуш Р.А. Управління конкурентоспроможністю підприємств: Підручник / Р.А. Довбуш, А.Л. Зозуля. – Х.: Основа, 2003. – 250 с.
6. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Підручник / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 304 с.
7. Царенко О.В. Генезис концепції і методів управління конкурентоспроможністю підприємств / О.В. Царенко // Економіка та держава – 2007. - №8. – С.53-56.
8. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 р. [Режим доступа]: www.feg.org.ua
9. Звіт про конкурентоспроможність України 2008 р. [Режим доступа]: www.feg.org.ua
10. Звіт про конкурентоспроможність України 2009 р. [Режим доступа]: www.feg.org.ua
11. Звіт про конкурентоспроможність України 2011 р. [Режим доступа]: www.feg.org.ua
12. Конкурентоспроможність економіки України: місце України в основних світових рейтингах. [Режим доступа]: http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=173714&cat_id=173713

РЕЗЮМЕ

Дану статтю присвячено дослідженню факторів, що впливають на рейтинг конкурентоспроможності країн-учасниць ЧЕС, можливостей застосування отриманих результатів при прийнятті управлінських рішень в процесі управління конкурентоспроможністю підприємства.

Ключові слова: індекс глобальної конкурентоспроможності, рейтинг країни, конкурентоспроможність підприємства, процес управління конкурентоспроможністю.

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена исследованию факторов, влияющих на рейтинг конкурентоспособности стран-участниц ЧЭС, возможностей применения полученных результатов при принятии управленческих решений в процессе управления конкурентоспособностью предприятия.

Ключевые слова: индекс глобальной конкурентоспособности, рейтинг страны, конкурентоспособность предприятия, процесс управления конкурентоспособностью.

SUMMARY

This article is devoted to analysis of factors that [have an effect on](#) the competitiveness ranking of contracting parties BSEC, and the application of results in management decisions in the enterprise competitiveness management process.

Keywords: Global [Competitiveness Index](#), country ranking, enterprise competitiveness, enterprise competitiveness management process.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Благодарзмова О.В., Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Актуальність проблеми. Індикатором потенціалу економічного зростання і прогресу цивілізації суспільства є стан соціального середовища, тобто сукупність чинників, що характеризують оточення, в якому функціонує суспільство, і визначають соціально-економічні, політико-правові, культурно-освітні та інші умови для задоволення матеріальних, гуманітарних потреб і інтересів людини, її вільного розвитку, розширеного відтворення людського потенціалу.

Соціальне середовище за своїм змістом є складною багатокomпонентною структурою, елементи якої за своєю функціональною дією на соціальний потенціал підрозділяються на відособлені й одночасно взаємопов'язані сфери життєдіяльності людей, а саме: ресурсну, трудову, інформаційну, інфраструктурну, культурно-побутову та екологічну.

У кожному із структурних елементів соціального середовища виявляються потреби та інтереси індивіда і суспільства, такі як: матеріальні, духовно-культурні, соціально-побутові, родинно-родові тощо.

Аналіз публікацій. Різні аспекти означеної проблеми розглянуто українськими вченими [1-3]. Ступінь вивченості політико-економічної сутності, структури, складу, становлення інноваційної моделі соціального середовища, а також зміст інших понять, що

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

визначають об'єкт дослідження, розглянуті автором в статті «Модифікація соціального середовища та її дія на приріст трудового потенціалу» [4].

Системний аналіз соціального середовища за кожною зі складових її сфер життєдіяльності дозволяє визначити можливості, ресурси і умови, в яких здійснюється життя соціуму, намітити нові стратегії людського розвитку і накопичення людського потенціалу, адаптовані до реалій ринкової економіки і глобалізації світогосподарських зв'язків, виробити ефективні управлінські рішення з її якісного вдосконалення, досягнення стійкості і гнучкості до змін, забезпечити інноваційну спрямованість у перспективному розвитку.

Постановка проблеми. В результаті глобальних соціально-економічних перетворень відбувається поступовий рух до соціально орієнтованого суспільства, де зростаюча роль належить саме соціальним пріоритетам. У такому суспільстві відбувається трансформація «економічної» людини, орієнтованої на задоволення, в першу чергу, матеріальних потреб, у «політико-економічну», тобто таку, що розглядає працю не як основний засіб для отримання власних доходів, а як джерело творення і розвитку особистості на благо суспільства в цілому.

Соціальне середовище ринкової економіки моделюється, тобто піддається певному впорядкуванню відповідно до задалегідь намічених цілей і набору соціальних компонентів. У такому середовищі реалізуються прояви людяності, відбувається взаємодія індивідів один з одним відповідно до їх загальнокультурних і професійних інтересів. Для виявлення дійсного становища в соціальному середовищі і конкретних його сферах на різних територіях (район, місто, країна) необхідна наявність єдиної точки зору не лише на сутність і структуру цього явища, але також ефективного інструментарію оцінки, зокрема методики оцінки соціального середовища.

Метою даної статті є розробка методики оцінки стану соціального середовища життєдіяльності населення території. Логіка досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

вибір методів і способів оцінки стану соціального середовища;
формування і вибір номенклатури показників заданого об'єкту оцінки;
вибір методу оцінки з визначенням підсумкового узагальнюючого висновку про становище і рівень розвитку кожної сфери життєдіяльності і соціального середовища в цілому.

Пропонована методика оцінки стану соціального середовища є однією з небагатьох спроб системного вирішення цих завдань разом з діючими методиками, такими як оцінка якості життя, система показників добробуту, способу життя, людського потенціалу, розгорнута номенклатура показників оцінки якості за окремими сферами життя (здоров'я, освіти) тощо.

Викладення основного матеріалу. Важливою особливістю сучасних підходів до оцінки соціального середовища є положення про те, що вона має дві сторони: об'єктивну і суб'єктивну. Об'єктивна сторона визначається комбінацією різних нормативних і статистичних характеристик, вимірюваних параметри яких забезпечують їх адекватність в певних умовах місця і часу. Суб'єктивна сторона висвітлює міру задоволення населення умовами життя за окремими критеріями. Ця оцінка відображає суб'єктивне ставлення індивідів, яке може не збігатися з характеристиками, що об'єктивно склалися. Суб'єктивна оцінка, що заснована на особистих думках про міру задоволення процесом і результатом життя кожної людини, є потрібною для системного аналізу і повнішого уявлення про соціальне середовище.

Залежно від джерела (способу) здобуття інформації про показники соціального середовища, методи визначення значень оцінок можна поділити на розрахункові, експертні, соціологічні або їх комбінації. Об'єктивну оцінку статичного стану соціального середовища (без урахування динаміки основних індикаторів розвитку суспільства) доцільно отримати розрахунковим методом шляхом зіставлення значень емпіричних показників з обраними науково-обґрунтованими критеріями – базовими значеннями показників, порівняльними еталонами, стандартами, нормативами тощо. Така оцінка визначається як відношення параметрів і характеристик реально досягнутих значень показників і відповідних, прийнятих за базу порівняння, критеріїв. Отримані індикатори виражаються у відсотках.

Суб'єктивна оцінка соціального середовища може бути отримана на основі експертного методу, тобто за допомогою кваліметричних оцінок експертів, їх думок про різні аспекти життєдіяльності людей, або на основі соціологічного методу, коли джерелом інформації є думка індивіда, як правило, респондента вибіркового спостереження. Думки людей можуть не збігатися або істотно відрізнятися, оскільки на особисті думки впливають морально-етичні і цільові критерії індивіда, вибрані їм для оцінки задоволення своїх потреб і інтересів.

Концептуальний підхід до оцінки соціального середовища як відтворювальної системи висуває на перший план завдання побудови системи статистичних показників, що відображають усі фази його відтворення. Система статистичних показників соціального середовища – це комплекс взаємопов'язаних і розташованих в логічній послідовності показників, що характеризують стан і розвиток окремих компонентів (сфер) соціального середовища. При побудові системи статистичних показників слід враховувати основні принципи системного підходу з тим, аби забезпечити адекватне віддзеркалення реального об'єкту дослідження. До таких відносять принципи цілісності, сумісності елементів цілого, функціонально-структурної будови цілого, розвитку, інтерактивності, ймовірнісних оцінок, варіантності, емерджентності тощо.

Коротко охарактеризуємо сутність принципів системного підходу:

принцип цілісності – коли соціальне середовище розглядається як цілісне утворення, відмежоване від інших явищ, об'єктів дослідження;

принцип сумісності – коли складові елементи цілого є сумісними (зв'язаними) між собою;

принцип функціонально-структурної будови цілого – коли враховується функціональне призначення кожного елементу цілого;

принцип розвитку – коли зміст, деталізація і взаємозв'язок системи показників визначаються особливостями рівня й етапу розвитку соціального середовища;

принцип інтерактивності передбачає певну послідовність операцій, оцінку чинників і результатів розвитку соціального середовища;

принцип ймовірнісних оцінок – коли кількісні значення показників можуть мати ймовірнісний характер;

принцип варіантності означає, що одна і та ж сама стадія розвитку соціального середовища кількісно може бути охарактеризована різними (за формою, змістом, одиницею виміру) статистичними показниками;

принцип емерджентності означає появу у системі такої якості або ознаки, що не є властивою жодному з її складових елементів.

Проблеми, кількісні пропорції, якісні характеристики і перспективи відтворення соціального середовища одного регіону не є загальними для інших регіонів країни. Територіальна специфіка і регіональні особливості залежать від конкретної екологічної ситуації, природно-виробничого потенціалу, економіко-географічного положення й інших відмінностей, що визначають специфіку системи показників. У зв'язку з багатогранністю і складністю соціального середовища як об'єкту дослідження не може бути розроблена єдина система показників, оскільки вона має проблемно-орієнтовану спрямованість, залежну від поставлених цілей і заданих інформаційних потреб.

Так, наприклад, загальна проблема стійкого розвитку соціального середовища за рахунок раціонального розподілу бюджетних коштів на ресурсне забезпечення розширеного відтворення соціальної, природної і господарської систем, може бути вирішена шляхом реалізації інвестиційних проєктів у соціальній сфері, розвитку соціальної інфраструктури, організації соціальних і етнокультурних програм і проєктів, ліквідації екологічних ситуацій, що загострилися, позитивної динаміки якості життя населення тощо. За кожним напрямом розвитку соціального середовища будеться своя специфічна система показників оцінки об'єкту вкладення коштів, конструюється мета і способи її досягнення.

Універсальна номенклатура показників соціального середовища включає широкий набір статистичних показників життєдіяльності суспільства, що визначають взаємодію людини зі всім світом. До них відносяться показники задоволення трудових, духовних, соціокультурних, побутових, оздоровчих, освітніх і інших потреб.

Орієнтовний склад типової номенклатури показників соціального середовища за сферами життєдіяльності можна представити у вигляді укрупненої схеми (табл.1), що має велике значення для органів управління, регулювання і планування в галузі тих або інших соціальних процесів.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Таблица 1.

Система показників соціального середовища за сферами життєдіяльності

Сфери життєдіяльності	Показники
<i>Ресурсна</i>	Валовий прибуток на душу населення; Чисельність постійного населення; Очікувана тривалість життя при народженні; Природний приріст населення; Стан здоров'я, медичне обслуговування населення; Індекс рівня освіти; Рівень фінансових доходів населення; Міра соціальної нерівності; Міра задоволення потреб населення в соціальних послугах.
<i>Трудова</i>	Рівень зайнятості трудових ресурсів; Кваліфікаційна структура; Плинність робочої сили; Зайнятість у соціальній сфері; Продуктивність праці; Фондоозброєність праці; Задоволеність умовами праці; Кадрове забезпечення; Економічна активність, зайнятість і мобільність населення; Рівень безробіття; Частка населення, зайнятого в малому і середньому бізнесі.
<i>Інформаційна</i>	Доступність інформації і забезпеченість засобами комунікації; Охоплення населення теле- і радіомовленням; Охоплення населення телефонною мережею; Забезпеченість персональними комп'ютерами, у тому числі: населення; підприємств; Доступ користувачів до мережі Інтернет.
<i>Інфраструктурна</i>	Забезпеченість населення газо-, водо- і енергопостачанням; Щільність мережі автомобільних доріг; Наявність установ дозвілєвого типу (клубів, спортивних і дитячих майданчиків тощо); Наявність установ культового типу (храмів, мюльєльних будинків тощо); Кількість місць в клубах, театрах, стадіонах на 10000 жителів; Кількість місць в оздоровчо-профілактичних установах.
<i>Соціально-культурна і побутова</i>	Споживання соціальних благ і послуг; Забезпеченість житлом, благоустрій; Курортне, спортивне, туристичне забезпечення; Задоволення родинним життям; Задоволення духовним життям (здобуття знань, освіта, виховання, креативність); Збереження культурної спадщини; Збереження пам'ятників історії і культури; Забезпеченість дошкільними установами.
<i>Екологічна</i>	Рівень дії на довкілля в цілому; Рівень антропогенного навантаження на воду, повітря, ґрунт; Екологічна характеристика довкілля; Екологія природного середовища; Захищеність території від дії надзвичайних ситуацій; Безпека життєдіяльності; Переробка відходів; Рівень екологічних правопорушень на території; Міра задоволення станом екології і соціальною безпекою.

Загальну кількість індикаторів системи можна поділити на декілька груп, кожна з яких являє собою окрему сферу соціальних інтересів. Пропоновану номенклатуру можна розширити, включивши до неї додатково комплексні та одиничні показники, або скоротити до мінімуму, залишивши основні, найбільш значимі і типові для даного об'єкту дослідження. Прикладом може слугувати система показників, використовуваних фахівцями ООН для розрахунку інтегрованого узагальнюючого показника якості життя (РЛП) на базі трьох часткових: тривалість життя, очікувана при народженні, досягнутий рівень освіти і дохід на душу населення. Не дивлячись на обмежене коло часткових показників РЛП відображає наступні чотири парадигми: продуктивність як результат ефективної діяльності, спрямованої на підвищення доходу і економічне зростання; рівність, що розуміється як рівність можливостей доступу до благ і реалізації здібностей; розширення можливостей, що передбачає здійснення розвитку не лише на користь людей, але і завдяки їх зусиллям; стійкість, що забезпечує доступ до досягнень цивілізації нинішньому і прийдешньому поколінням.

Вибір номенклатури показників для вирішення конкретної мети з підвищення якості соціального середовища, здійснюється експертами-фахівцями. Процедура такої конкретизації включає детальний розгляд кожного показника, уточнення його значення для поставленої мети, встановлення його структури і специфіки, що дозволить виділити суб'єкт і об'єкт оцінки.

Висновки. Центральне місце в розробці методики оцінки стану соціального середовища і сфер його життєдіяльності належить методологічним питанням щодо обґрунтування базової концепції і основних понять, що визначають об'єкт дослідження, узагальненню і викладенню основоположних принципів системного підходу, вибору методів, способів і процедур оцінки, побудови системи показників відповідно до встановлених цілей і завдань.

В процесі формування методики здійснюється відбір і побудова раціональної і обґрунтованої системи взаємопов'язаних показників, що найбільш повно та точно характеризують стан та оцінку соціального середовища, виявляють недоліки та можливості його поліпшення, забезпечують достатньою інформацією всіх зацікавлених у ній користувачів горизонтального і вертикального ієрархічного рівня для ухвалення управлінських рішень.

Запропонована універсальна номенклатура показників оцінки соціального середовища за сферами життєдіяльності (ресурсної, трудової, інформаційної, інфраструктурної, соціокультурної, побутової, екологічної тощо) може служити відправним пунктом (матеріалом) для формування інших систем показників, що визначають умови життєдіяльності окремої людини, соціальної групи, територіальної

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

громади, населення країни в цілому.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Карлова, О. А. Оцінка ефективності організації взаємодії виробничої та соціальної інфраструктури міського комплексу [Текст] // Практичні аспекти функціонування підприємств міського господарства : Монографія. — Харків : Видавництво «Точка», 2012. — С. 248-259.
2. Орбан-Лембрик, Л. Соціальна психологія [Текст] : навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. — К. : Академвидав, 2005. — 448 с. — (Альма-матер).
3. Ляш, О. І. Економіка праці та соціально-трудові відносини [Текст] : навч. посіб. / О. І. Ляш, С. С. Гринкевич. — К. : Знання, 2010. — 476 с.
4. Благоразумова, О. В. Модификация социальной среды и ее воздействие на приращение трудового потенциала [Текст] // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. : сб. науч. тр. / Донецкий национальный университет. — Донецк : ДонНУ, 2011. — Ч. I. — С. 26-32.

РЕЗЮМЕ

На основі прийнятої концепції розглянуто принципи, критерії, способи, методи й типова номенклатура показників оцінки стану соціального середовища та його структурних елементів – сфер життєдіяльності суспільства. Обґрунтовано рекомендації щодо можливості використання запропонованої методики оцінки соціального середовища як інструментарію для ухвалення управлінських рішень.

Ключові слова: соціальне середовище, сфера життєдіяльності, методика оцінки, система показників, типова номенклатура, принципи системного аналізу.

РЕЗЮМЕ

На основе принятой концепции рассмотрены принципы, критерии, способы, методы и типовая номенклатура показателей оценки состояния социальной среды и ее структурных элементов – сфер жизнедеятельности общества. Выдвинуты рекомендации относительно возможности использования предлагаемой методики оценки социальной среды как инструментария для принятия управленческих решений.

Ключевые слова социальная среда, сфера жизнедеятельности, методика оценки, система показателей, типовая номенклатура, принципы системного анализа.

SUMMARY

In the article it is accepted the basic conception principles, criteria, methods and model nomenclature of estimation indexes of the state social environment and its structural elements, are considered - spheres of vital functions of society. Pulled out to recommendation about possibility of the use the offered method of estimation social environment as a tool for acceptance of administrative decisions.

Key words: social environment, spheres of vital functions, evaluation methodical, model nomenclature, principles of System analysis.

ГЕОПОЛИТИЧЕСКАЯ КОНКУРЕНЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В ИНФОРМАЦИОННОМ ПРОСТРАНСТВЕ РОССИИ

Блинов А.О., академик РАЕН, проф., д.э.н. кафедра «Теория и практика управления» Финансовый университет при Правительстве РФ

Для любого государства состояние его политических отношений с другими государственными образованиями является определяющим фактором внутренней стабильности и безопасности.

С наступлением эпохи информационного общества геополитическая картина мира кардинально изменилась. В первую очередь основными ресурсами в информационном обществе стали информация и информационные технологии предприятий, которые вытеснили или понизили значимость таких стратегических ресурсов, как природные ископаемые, население, территория и т.д. С появлением глобальных информационно-телекоммуникационных сетей изменился фактор относительной открытости или замкнутости предприятий, появились виртуальные и оболочечные предприятия. Информация сейчас может передаваться по открытым телекоммуникационным сетям практически мгновенно, она становится товаром а, следовательно, в информационном обществе предприятия со слаборазвитой сетевой инфраструктурой могут оказаться более удаленными от очагов общественной жизни и цивилизации. Уровень развития информационных технологий на промышленных предприятиях и их отсутствие на других всегда приводит к промышленному, экономическому, культурному отставанию и находящимся в стороне от информационных потоков.

Изучение вопроса о том, кто реально контролирует информационные потоки, направляя их через территории различных государств, может подсказать идею о разделении всех государств в информационном пространстве на государства, владеющие информационными технологиями, и государства, не имеющие собственных позиций в этой области. Это неизбежно приводит к ущемлению национальных интересов государств, обладающих меньшим информационным потенциалом. Такие государства в информационно-психологической сфере попадают почти в колониальную зависимость к государствам-владельцам сетей и технологий, что позволяет говорить о зарождающемся в информационном обществе (далее - ИО) разделении территорий и предприятий на колонии и метрополии – современном информационном неокOLONIALИЗМЕ.

С появлением информационно-телекоммуникационных сетей границы между государствами и предприятиями приобрели прозрачность для перемещения главного ресурса ИО – информации. Появление транснациональных корпораций-провайдеров превратило их, наряду с традиционными государствами, в еще один субъект геополитических отношений. Появление наряду с традиционными видами политического, экономического и вооруженного противоборства информационно-психологических войн заметно изменило состояние военно-стратегического баланса, который сложился в мире после Второй мировой войны, привело к переоценке ущерба, который может повлечь применение обычных видов вооружений, а, следовательно, и к переоценке военно-политического потенциала, являющегося важной геополитической категорией.

Формирование ИО привело к пересмотру старых положений в политике в целом и в геополитике в частности. Основными качественными изменениями, отражающими новые условия и содержание геополитической конкуренции в ИО, являются следующие.

1.Расширение понятия геополитического пространства и пространства геополитической конкуренции. Геополитическое пространство в ИО приобретает новое измерение, включая в себя пространство информационных и психологических отношений современного общества.

Борьба геополитических субъектов, их союзов и коалиций за достижение информационного превосходства, за обладание более развитыми информационными ресурсами, открывающими лучшие возможности для установления контроля над информационными ресурсами соперников в этой борьбе, становится основным направлением геополитической конкуренции и существенно меняет весь ее характер.

2.Изменение в оценке стратегически важных ресурсов. Информационные ресурсы ИО, включающие в себя информационные потоки, информационно-телекоммуникационные сети и объекты их инфраструктуры, а также источники, порождающие (генерирующие) информацию или придающие ей в процессе анализа и обработки новое качество (например, порталы научно-исследовательских центров с их высоким интеллектуальным потенциалом), являются важнейшим стратегическим ресурсом для каждого субъекта геополитической